

TE VEEL, MAAR NOOIT GENOEG

Mehdi-Georges Lahlou en Candice Breitz,
extra, tot 17 september 2023,
CENTRALE for Contemporary Art, Brussel,
www.centrale.brussels

De grote exozalen van CENTRALE for Contemporary Art in Brussel hebben een metamorfose ondergaan. Via een black box met de video-installatie *Spicy* (2015) stuurt Mehdi-Georges Lahlou de kijker in een scenografie die straten en bunkers evoceert, en daarmee ook een choreografie die de impact van architectuur op het kijken en het lichaam aan de oppervlakte brengt. Hij nodigt de Zuid-Afrikaanse Candice Breitz uit om deel te nemen aan zijn overzichtstentoonstelling. Haar twee werken vormen een onmiskenbare meerwaarde voor het onderzoek dat ze samen — en ook elk in hun eigen praktijk — voeren naar het collectieve geheugen, de zichtbaarheid en onzichtbaarheid van herinneringen en trauma's, het performen van een identiteit. Welke impact heeft de geschiedschrijving, het archief van bewaarde beelden en woorden, op een eigentijdse identiteit? Wat betekent het om als kunstenaar je lichaam in te zetten? Wat betekent het om te werken vanuit een niet-gekozen achtergrond en huidskleur, en die te overstijgen?

Verskillende werken vertrekken vanuit de eerste mosterdgasaanval, die plaatsvond in 1915, tijdens de Eerste Wereldoorlog en waarbij nogal wat Noord-Afrikanen het leven lieten — door Frankrijk opgeroepen om zich in een strijd te begeven die niet de hunne was. De installatie *Spicy*, in 2015 gemaakt in opdracht van het In Flanders Fields Museum, bestaat uit vier projecties waarin Mehdi-Georges Lahlou zijn lichaam laat bedekken met verschillende kruiden — kerkuma, gember, kaneel, henna — die elk andere uitwerkingen hebben. In een bunkerachtige kamer ernaast zijn uitvergroete foto's te zien van gesneuvelde Noord-Afrikanen bij diezelfde mosterdgasaanval — hij vond er welgeteld negen. Hij bedekte ze met meerdere lagen houtskool — het beeld wordt quasi onzichtbaar, maar onthult zich langzaam weer, bij een geduldige blik. 'Het is niet zo dat deze episode uit de geschiedenis gewist is, of bewust genegeerd wordt. Het wordt gewoon vaak over het hoofd gezien. Daarom wil ik het zichtbaarheid geven', zegt hij over de reeks *Of the Confused Memory* (2022).

Voor *Casablanca* (2022), een serie platen in keramiek en zwart email, maakt hij de omgekeerde oefening. Op 26 maart 2016 werd de aanval op een homokoppel in de straten van Casablanca gefilmd en verspreid via sociale media. Mehdi-Georges Lahlou: 'In Marokko is homoseksualiteit ver-

boden. Dat betekent dus dat je bij een aangifte van homofobie riskeert dat de situatie zich tegen je keert en je zelf gearresteerd wordt.' Daar waar *Of the Confused Memory* het collectieve geheugen herstelt, of corrigeert, door de lichamen van gesneuvelde Noord-Afrikanen een nieuwe vorm van aanwezigheid en zichtbaarheid te gunnen, schenkt hij de slachtoffers van de aanval in Casablanca hun anonimiteit terug. Scenografisch creëert hij een afzonderlijke, witte ruimte: een mausoleum voor het geïsoleerde beeld. Niet elke herinnering hoeft volledig blootgesteld of openbaar te zijn — in onherkenbaarheid kan veiligheid en waardigheid schuilen. Net dát, de tijdelijke, ruimtelijke en politieke context van het werk, zegt veel over onze samenleving.

Candice Breitz blijkt een perfecte gesprekspartner voor Mehdi-Georges Lahlou's oeuvre. Beide kunstenaars delen parallele bezorgdheden rond de verhoudingen tussen mensen onderling, tussen individu en maatschappij en tussen geschiedenis en heden. Mehdi-Georges Lahlou: 'Ik kan spreken over het geweld van witheid vanuit een gekleurd lichaam, Candice doet dat vanuit haar wit lichaam. Daarom vullen we elkaar aan.' Candice Breitz: 'De dialoog tussen onze twee oeuvres verrijkt beide. Mehdi-Georges is talloze keren het slachtoffer geweest van racistisch en homofob geweld (waar hij in zijn werk vanuit verschillende invalshoeken op reflecteert), terwijl mijn eigen focus — althans in de werken op deze tentoonstelling — ligt bij het onderzoeken van het geweld van witte suprematie.'

Geweld

De tentoonstelling is op verschillende niveaus een hommage aan slachtoffers — gesneuvelden, mensen wie geweld is aangedaan. Tegelijk is het geweld er ook niet afwezig: een gigantische muur vol graffititags gaande van 'À mort les PD' en 'No queer' over 'Bruine mensen vertrek' tot 'Kill all Chinese people' domineert de tweede zaal. Deze slogans zijn niet verzonnen, maar zorgvuldig bijeengezochte beledigingen. Het is een archief van verbale aanslagen, die steeds opnieuw opduiken, maar ook weer gewist of overschilderd worden. Makers blijven hun boodschappen herhalen in de veronderstelling enige overtuigingskracht uit te oefenen; bij ontvangers is het precies diezelfde herhaling die hen enerzijds quasi-onverschillig maakt tegenover dergelijk geweld

Tamara Beheydt

*MEHDI-GEORGES
LAHLOU* NODIGT
CANDICE BREITZ
UIT IN BRUSSEL

Tentoonstellingszicht MEHDI-GEORGES LAHLOU & CANDICE BREITZ, *extra*, 2023, De CENTRALE, Brussel, © Philippe De Gobert